

Startblokken van Basisontwikkeling

Manon de Haas

Een van de VVE-programma's van dit moment is **Startblokken van Basisontwikkeling**. Startblokken is een pedagogisch werkplan om de ontwikkeling van peuters en jonge kinderen optimaal te stimuleren. Verschil met andere VVE-programma's is dat leerkrachten geen gebruik maken van een cursorisch aanbod van taal- en woordenschatoefeningen, maar juist aanknopingspunten zoeken bij de spelontwikkeling van jonge kinderen. In het door de leidster of leerkracht gestuurde spel liggen namelijk mogelijkheden om ook taal en denken uit te lokken en te stimuleren. Startblokken biedt een doorgaande ontwikkelingslijn voor peuters t/m leerlingen groep 4 van de basisschool.

Visie op het werken met thema's

Binnen Startblokken wordt gewerkt met thema's. Het idee is dat door middel van thematisch werken de echte wereld voor de

kinderen wordt binnengehaald. In de peuter- en kleuterperiode is het spel hierbij 'leidend' en is het spelmotief de drijfveer voor het handelen. Kinderen imiteren graag volwassenen in hun omgeving en brengen dagelijkse belevingen in hun spel naar voren. Deze thema's kunnen bepaald worden door de leidster/leerkracht, ze kunnen ook vanuit de kinderen zelf komen. De leidster/leerkracht kiest vaak een thema dat de kinderen aanspreekt. Of ze kiest een onderwerp als ze merkt dat kinderen veel met een item bezig zijn. Binnen het gekozen thema bedenkt en ontwikkelt de leidster/leerkracht spelactiviteiten en werkvormen die aansluiten bij de brede ontwikkeling van jonge kinderen.

Als de kinderen met de thema's gaan werken, is de rol van de leidster/leerkracht onmisbaar. Ze stelt zich op als een partner en neemt die aspecten van de diverse activiteiten voor haar rekening die het kind nog niet zelfstandig, op eigen kracht, aan kan. Op deze manier is men voortdurend op zoek naar de 'zone van de naaste ontwikkeling' van het kind. Leidsters en leerkrachten spelen dus geregeld mee in de diverse hoeken en helpen hiermee het spel te verrijken. Ze leren de kinderen ook om echt te spelen. De leidster/leerkracht zorgt voor samenhang tussen de diverse activiteiten en een gevarieerd aanbod. Op deze manier komt ze ook veel over de kinderen te weten. Door handelend bezig te zijn, met de kinderen te praten, te spelen en te werken weet ze wat het kind echt wil, wat het kind echt bezig houdt, waar het goed in is en waar het nog hulp nodig heeft.

Loslaten

Thematisch werken betekent dat de leerkracht zaken los moet laten. Als zij meespeelt in

Juf Angela en haar kleuters, basisschool De Radonkel

een hoek, kan ze niet alle andere kinderen in de gaten houden. De kinderen moeten leren dat de juf niet altijd voor hen beschikbaar is. Dat ze zelf kleine problemen moeten en kunnen oplossen. Dat ze hun activiteit zelfstandig uit kunnen voeren. In groep 1 van basisschool De Radonkel in Raamsdonksveer is het thema dit keer vanuit de kinderen gekomen. De kinderen hadden het over ziek zijn; er waren nogal wat medeleerlingen ziek thuis de afgelopen periode. Leerkracht Angela Kools koos daarom voor het thema "Ziek zijn". Het opbouwen van de hoeken, het leren spelen, het gebeurt samen met de kinderen en dat vraagt de nodige tijd!

Angela heeft het spelen in de doktershoek ingeleid met een rollenspel tussen de juf en de stagiair. Ze herhaalt dit regelmatig in kleine groepjes. Te vaak wordt er gedacht dat kinderen wel spelen, maar dat is ontzettend moeilijk. Hier hebben ze vaak hulp van de juf bij nodig!

Angela geeft aan dat ze nu heel veel mee speelt in de hoeken. Dit geeft haar veel informatie die ze later weer kan gebruiken bij het plannen van nieuwe activiteiten binnen haar thema. Collega Annemiek den Haak vertelt later die middag dat het werken met Startblokken haar meer houvast, meer structuur biedt. Ze is zich nog meer bewust geworden van de ontwikkeling van kinderen. Er wordt vanuit de brede ontwikkeling gedacht en daar worden activiteiten bij bedacht, terwijl dat vroeger wel eens andersom gebeurde. Een leuk werkje of activiteit en achteraf ging je dan nadenken wat de kinderen nu eigenlijk geleerd hadden, wat het doel was geweest! De totale, brede ontwikkeling staat nu centraal. Angela geeft aan dat er nu veel meer aandacht is voor de voorbereiding. Door gebruik te maken van het webmodel tijdens de voorbereiding, word je gedwongen alle kernactiviteiten aan bod te laten komen binnen je thema en hierdoor de totale ontwikkeling van het kind te stimuleren.

In "de doktershoek" zijn de activiteiten mooi te zien:

- taalontwikkeling: gesprekken voeren, nieuwe woorden leren (mitella, patiënt), uitleggen wat er aan de hand is, uitschrijven

Praktijkvoorbeeld basisonderwijs

De doktershoek

Aan het begin van de middag kiezen de kinderen met behulp van een werkbord hun opdrachten. De juf heeft het lokaal verdeeld in verschillende hoeken die eigenlijk allemaal wel iets te maken hebben met het huidige thema 'ziek zijn'. Op De Radonkel is er een lokaal vrij. Hierin heeft de leerkracht een doktershoek ingericht. Het spel gaat als volgt: "Ik ben dan de dokter en ben jij dan mijn patiënt?", vraagt een kleuter aan een andere kleuter. Al snel wordt er een echt gesprek gevoerd in de wachtkamer. Een jongen zit op een bankje en vertelt dat hij ontzettende pijn heeft in zijn arm en dat hij denkt dat het gebroken is. Gelukkig wordt hij al snel gehaald door de dokter. Er wordt keurig gevraagd wat er aan de hand is. 'Daar moet een mitella om!' Met veel ijver wordt er door een van de verpleegsters een mitella om de arm van het jongetje gedaan. De patiënt krijgt een hand nadat ook nog een echt receptje is uitgeschreven. De jongen loopt vervolgens naar een andere hoek op de gang. Daar is de apotheek! Een aantal kleuters is ijverig aan het sorteren en aan het stempelen. Wanneer de jongen heeft uitgelegd wat hij van de dokter heeft gehoord en wanneer het recept uitvoerig is bekeken, loopt hij even later trots met een (zelfgemaakt) doosje met pilletjes weer weg.....

De juf heeft zich bij dit spel niet laten zien, zij is met andere kinderen bezig. Volgende week gaat ze met alle kleuters naar het consultatiebureau in de wijk.

van een receptje

- omgangsvormen: rol arts-patiënt
- rekenontwikkeling: sorteren van medicijnen, afwegen, kijken hoeveel pillen er in een doosje gaan
- creativiteit: maken van de pillendoosjes
- vaardigheden: hoe leg je een mitella aan?

Praktijkvoorbeeld peutergroepen

Een aantal peuterspeelzalen in de gemeente Geertruidenberg heeft Startblokken ook ingevoerd. De leidsters zijn enthousiast over de werkwijze.

Werken met Startblokken in peutergroepen

Peuterspeelzaal De Paddestoel

Tijdens de speelwerktijd is een aantal peuters druk bezig met fietsjes, loopwagentje en poppenwagentjes, een stel anderen kleien onder begeleiding van juf Ellen. Weer andere kinderen zijn volop aan het afwassen in het keukentje en hebben hierbij veel plezier. Net als op de basisschool zien we verschillende hoeken waar de kinderen betekenisvol aan de slag zijn. Ook hier valt meteen de zelfstandigheid van de kinderen tijdens het spelen op. Er valt een doos met materiaal om in een van de hoeken. Juf Ellen gaat ongestoord verder met haar “klei-groepje” en de gevallen materialen worden zelfstandig door de peutertjes opgeruimd. Juf Els nodigt een aantal kinderen uit om bij haar te komen zitten rond de vertelkoffer. Een aantal peuters loopt enthousiast op haar af en komt gezellig bij haar op de grond zitten. Je merkt dat ze erg geïnteresseerd zijn in de koffer. Wat zou daar nu weer voor spannends inzitten? Naast de koffer staat een houten boerderij. Wie weet wat dit is? “Dat is voor de dieren”, roept een peuter. “Goed zo, daar wonen inderdaad dieren in dit huis, het is een boerderij”, zegt juf Els. “Maar de dieren zijn allemaal weg! Eens even kijken, wat heb ik

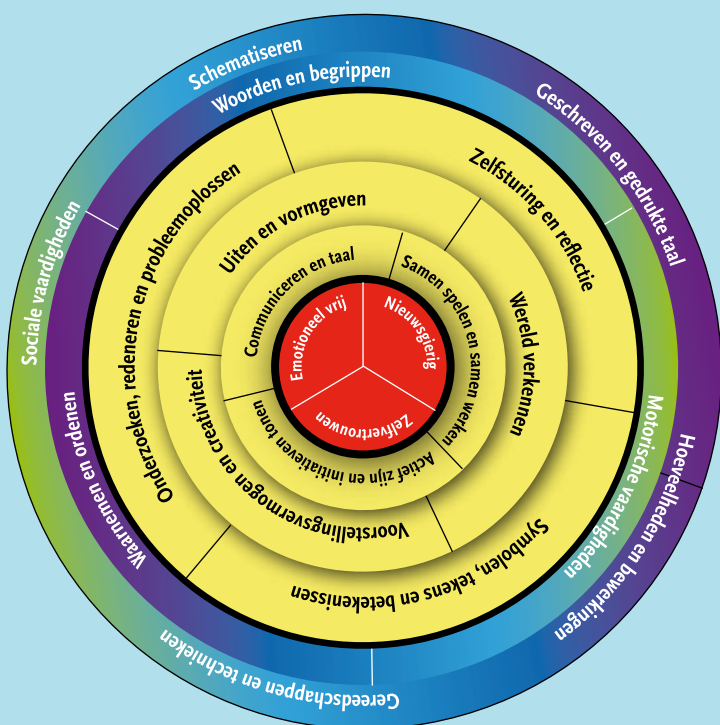
In de waterhoek doe je onderzoek naar de inhoud van verschillende flesjes en kannen.

hier...?” De koffer gaat open en samen met de kinderen worden de verschillende boerderijdieren bekeken en benoemd. Juf Els merkt dat na enkele minuten de aandacht iets verslapt en vraagt wie er met de boerderij verder wil spelen. Al snel zijn de peuters met de dieren bezig in en rondom de boerderij. Juf Els loopt vervolgens naar een ander groepje, gaat op haar knieën en speelt mee.

Ook Juf Angeliqve van peuterspeelzaal De Ukkepekken in Raamsdonk vertelt enthousiast over het thematisch werken. Dit gebeurde voor de cursus al wel, maar anders dan op de huidige manier. Thema's worden nu met het hele team leidsters voorbereid. Ze maken vooraf een planning met behulp van het activiteitenoverzicht en het web-model uit de HOREB.

Er worden per schooljaar ongeveer vier thema's uitgewerkt. Tussen de thema's zijn er ook weken waarbij er even geen thema centraal staat, deze weken worden de “witte weken” genoemd. De peuterspeelzaalleidsters geven aan dat het werken met kleine groepjes echt een grote verandering is geweest op de werkvloer. Vroeger gebeurde er veel klassikaal, nu eigenlijk nooit meer. Het is soms wel pittig werken met jonge peuters die net op de peuterspeelzaal komen, maar het geeft de leidsters veel meer informatie dan vroeger bij het werken met de hele groep. Want vooral door het handelend, pratend, spelend en werkend met een klein groepje bezig te zijn, krijgt de leidster informatie over datgene wat de kinderen echt bezig houdt, wat ze willen, welke betekenissen ze aan activiteiten verbinden, wat ze kunnen en welke overwegingen en redeneringen aan activiteiten en handelingen ten grondslag liggen. Ook zijn de materialen in de groepen goed bekeken en zijn er tijdens de cursus veel nieuwe materialen aangeschaft. Regelmatig wordt er nu met zand en water binnen gespeeld door de kinderen. Door eigen ervaring binnen de cursus zijn de leidsters er allemaal van doordrongen dat dit materialen zijn die

de brede ontwikkeling van kinderen kunnen stimuleren en hierdoor onmisbaar zijn binnen de thema's! Voor aanvang van een activiteit wordt nagedacht over het doel van de activiteit. Wat wil je ermee bereiken, welke ontwikkelingsgebieden stimuleer je? Vervolgens vinden er tussentijds observaties plaats en worden de gegevens genoteerd in het logboek. Op PSZ de Paddestoel zijn de uitstapjes nu ook veranderd. Vroeger werden die aan het einde van een thema gepland. Nu juist heel bewust in het begin, zodat de kinderen zich goed kunnen inleven en leerkrachten en leidsters kunnen zien waar de interesses van de kinderen liggen binnen het onderwerp. Thema's duren nu dan ook zeker 4 tot 6 weken.

Volgen van de leerlingen

Ook ouders merken dat de manier van werken veranderd is binnen de groepen 1 en 2 op de basisschool en de peuterspeelzalen. Het contact is intenser. Juf Els geeft aan dat ze door de vele observaties nu nog meer signaleert dan voorheen en deze informatie wil delen met de ouders. Er vindt een uitgebreide intake plaats, na 3 maanden een eerste gesprek, wanneer de peuter 3 jaar is geworden en wanneer de kleuter naar de basisschool gaat. Tijdens dit laatste gesprek wordt het overdrachtsformulier besproken dat dan aan de ouders wordt meegegeven met het uitdrukkelijke verzoek dit aan de desbetreffende basisschool te geven. Op deze manier is er sprake van een doorgaande lijn. De leerkrachten van basisschool de Radonkel werken met het registratiesysteem van KIJK 1-2 naast de HOREB. Voordat ze met Startblokken begonnen, werkten zij al met KIJK 1-2 en waren hier erg tevreden over. KIJK 1-2 bleek goed te combineren zijn met het activiteitenoverzicht en de observatieschema's uit de HOREB, Ook de peuterspeelzaalleidsters werken met een eigen overdrachtsformulier naast enkele onderdelen uit de Horeb en geven aan dat dat op dit moment heel prettig is. Els geeft aan dat ze vaak de reactie krijgt van ouders dat ze hun kind helemaal herkennen in datgene wat zij vertelt vanuit haar observaties.

Tot slot

Het werken met jonge kinderen is intensief, het werken met Startblokken van Basisontwikkeling vergt een goede voorbereiding en tussentijds voortdurende reflectie en bijsturing. Na schooltijd wordt er veel overlegd en opgeschreven in log- en kinderdagboeken. Je bent eigenlijk nooit klaar! Er wordt naar het maximale gestreefd, de zone van naaste ontwikkeling van elk kind.

Manon de Haas is adviseur Jonge Kind bij Edux onderwijsadviseurs

Het traject is in gang gezet door Gemeente Geertruidenberg, gesubsidieerd uit de VVE-gelden.

Gemeente Geertruidenberg

In de periode van 2003 tot en met 2006 volgden de leidsters van peuterspeelzaal De Paddestoel, Het Duikelaartje, De Ukkepekken en de leerkrachten van de groepen 1 en 2 van basisschool De Radonkel de driejarige cursus Startblokken van Basisontwikkeling. Samen kozen zij bewust voor het werken volgens deze visie waarbij vooral het werken vanuit betekenisvolle thema's hen in eerste instantie aantrok. Een ander belangrijk doel was daarbij te komen tot een doorgaande lijn van peuterspeelzaal naar groep 1-2 van de basisschool. Inmiddels zijn alle leidsters en leerkrachten gecertificeerd en hebben hiermee de basis cursus Startblokken van Basisontwikkeling succesvol afgerond!

Peuterspeelzaal De Paddestoel

Literatuur

Janssen-Vos, F., (1997) Basisontwikkeling in de Onderbouw. Van Gorcum, Assen.

Janssen-Vos, F., Pompert, B. & Schiferli, T. (1997) HOREB in de Onderbouw. Handelingsgericht observeren, registreren en evalueren van Basisontwikkeling. APS, Utrecht.

Janssen-Vos, F., Pompert, B (2003) Startblokken van Basisontwikkeling. Van Gorcum, Assen.

Folder Startblokken van Basisontwikkeling van De Activiteit te Alkmaar